СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXI. — Число 68. — Джерзи Сити, Н. Дж., четвер, 22. марта, 1923. — VOL. XXXI. — No. 68. — Jersey City, N. J., Thursday, March 22, 1923. — THREE CENTS

Протестуймо!

В СЮ НЕДІЛЮ, 25-ого МАРТА С. Р., ВІДБУДЕТЬСЯ УКРАЇНСЬКА МОБІЛІЗАЦІЯ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ ДЛЯ ПРОТЕСТУ ПРОТИ ЗАМАХУ АЛІЯНТСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ АМБАСАДОРІВ НА ПРАВА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ І ДРУГИХ ЗАХІДНИХ ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ.

ВСІ УКРАЇНСЬКІ ІНСТИТУЦІЇ І ТОВАРИСТВА В УСІХ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДАХ ПОВИННІ СЕЇ НЕДІЛІ ПО ОБІДІ ЗІБРАТИСЬ НА НАДЗВИЧАЙНУ НАРАДУ, ЩОБИ ЗАПРОТЕСТУВАТИ ПРОТИ СЬОГО НЕЧУВАНОГО ЗАМАХУ.

З НАРАД ТРЕБА ПІСЛАТИ ПРОТЕСТАЦІЙНІ ТЕЛЕГРАМИ ДО АМЕРИКАНСЬКОЇ ВЛАДИ І ДО АЛІЯНТСЬКИХ АМБАСАД У ВАШИНГТОНІ. ТАКОЖ СЛІД ПОВІДОМИТИ ОФІС ОБЄДНАННЯ ТА УКРАЇНСЬКІ ГАЗЕТИ.

СЕЙ ВИСТУП АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ ПОВИНЕН БУТИ ЗАГАЛЬНИЙ ТА ОДНОДУШНИЙ.

ОБЄДНАННЄ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

ТКАЛНЯНИЙ СТРАЙК В ЗАВІШЕННЮ

ФОЛ РИВЕР, Месечузетс, 20. марта. — Ткальняні робітники постановили не виходити сейчас на страйк, а підождати до пятниці, коли має відбутися конференція юнійних представників з делегатами товариства фабрикантів.

Робітници будуть представлені урядниками юнійного союза Фол Ривер Текстил Кавнсил, котра не належить до Американської Федерації Праці.

4,000 РОБІТНИКІВ ПОКИДАЄ РОБОТУ В ФАБРИКАХ СПІДНОГО ОДІННЯ

НЮ ЙОРК, 20. марта. — На зарядження на нині страйк робітників, занятих виробом спідного одіння вийшло коло 4,000 робітників. Юнійні урядники вважають се доказом великого доспіху для страйку та його великої організованости.

Частина фабрикантів вже внесла до страйкового комітету просьбу о палагоджене страйку.

ПЕРЕГОВОРИ В СПРАВІ СТРАЙКУ ЗЕЛІЗНИЧИХ РОБІТНИКІВ ПЕРЕРВАНІ

ВИЛКС-БАРЕ, Па., 30. марта. — Переговори межи представниками страйкуючих варстатових робітників зелізниці Сентрел Рейлровд оф Ню Джерзі та директорами зелізниці, які велися вже від кількох тижнів, зірвано нині без означення дальшого речинця на збори. Супроти сього треба вважати сю пробу за зовсім невдачну.

РУХ ПРОТИ ПРОГИБІЦІЇ

ОЛБАНІ, Ню Йорк, 20. марта. — Проект стейтового сенатора Данигена, щоби стейт відкликав свій закон про поміч для федерального уряду в виконуванню прогибіції, місто перейти під кінцеву дебату, опинився нагло на глибокій воді, бо кількох сенаторів покинуло його, щоби вимусити додаток, після котрого стейт мавби завести строгу контролю над аптеками („дрaгсторами"), з яких багато се нічого инчого, лишень замасковані корчми.

НОВІ ПРОЄКТИ ПРО ІМІГРАЦІЮ

НЮ ЙОРК, 20. марта. — Гари Лендис, заступник іміграційного комисенера в нюйорськім порті, виступив в своїй промові перед одним клюбом з новими проєктами проти іміграції. Межи инчим радив він ухвалити закон, установляючий високі кари на корабельні підприємства, що поважуються перевозити до Америки імігрантів, не маючих права вступу до Злучених Держав. Радив він також розвести острійшу контролю над моряками, бо через брак сеї контролі до Америки пачкується богато небажаних імігрантів. Він нарікав на недостачу іміграційних урядників.

ОРГАНІЗУЮТЬ ФАШИСТІВ В АМЕРИЦІ

НЮ ЙОРК, 20. марта. — Тут зорганізовано першу фашистську організацію серед Італійців в Америці. Як в Італії, так і тут організація має на ціли поборювати комунізм. На чолі руху стоїть Діно Бігонджіярі, професор романських язиків на Колумбійськім університеті. Покищо організація має коло 800 членів.

Подібні організації плянуються вже в Клівленді та Янгставні, Огайо.

З ПРОЦЕСУ ПРОТИ ПЕРЕСЯКЛОЇ ШПИГАМИ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ В АМЕРИЦІ

СТ. ДЖОСЕФ, Мишиген, 20. марта. — Цілий минувший день зізнавав далі агент департаменту судівництва Моров, котрий добув собі велике довіре серед комуністичної партії Америки. Зізнання його відносилися по части до обжалованого Фостера, по части до комуністичної партії. Про Фостера Моров стверджував ще раз, що він належав до комуністичної партії, що був її активним членом, видавав її газету та приїхав на конвенцію партії яко делегат. Про партію Моров зізнав, що вона признала себе голузю московського Інтернаціоналу та рішилася вести в Америці підпольну роботу, котрої ціллю було заведенне насильно комунізму в Злучених Державах. На доказ своїх зізнань Моров читав документи, забрані агентами від комуністичної партії, а писані шифрою (умовленим письмом).

Як зізнавав Моров, для шифри члени комуністичної партії вживали чисел, поставлених проти букв на американських урядових „моней ордерах".

БІЙКА З ІНДІЯНАМИ

СОЛТ ЛЕК СИТІ, Юта, 20. марта. — Коло місточка Блендинг, що має не цілу тисячку мешканців, ведеться тепер пальна битва межи жмінкою червоношкірих Індіянів з племени Пюті та білими мешканцями місточка. Індіяни обурені за арештоване шерифом двох індіянських парубків, обжалованих за рабунок. Хоча перестрілка тревала вже цілий день, не ранено нікого ні по індіянській стороні, ні по стороні білих.

Цікаво, що оба молоді арештанти скористали з догідної хвилі напали на шерифа, розоружили його, замкнули його в арешті та втекли.

КОРАБЕЛЬ НА ПОВНІМ МОРЮ ПРОСИТЬ О РАТУНОК

НЮ ЙОРК, 20. марта. — Стації бездротного телеграфу здовж цілого Атлантийського океану дістали нині коротку вістку про небезпечне положення італійського товарового корабля „Джулія", що кілька днів тому назад виїхав до Італії з мейнського порту Портленду з ладунком збіжа та 50 моряками на покладі. Корабель сповіщає, що йому грозить затоплене кождої хвилі, та просить всі кораблі поспішити йому на ратунок.

Стації бездротного телеграфу дістали пізнійше вістку, що корабель „Тюнишен" поплив „Джулії" на поміч.

БУРЛИВИЙ МІТИНГ В ТОРОНТІ

ТОРОНТО, Онтеріо, 5. марта. — В неділю зійшлося до галі при Едвін і Ройс улиць біля 500 Українців на мітинг в ціли виготування і висилання протесту до польського правительства проти гнету Українців в Східній Галичині. В часі вибору предсідателя прийшло до бурливих сцен, бо коли 258 людий вибрали предсідника то других 226 спротивились сьому заявляючи, що вони хочуть мати свойого предсідателя. Більшість голосуючих не годилась на се і не хотіли приступити до денного порядку, та меншість почала кричати, вищати, співати, вилазити на крісла і дико „аргументувати." — Священик російської православної церкви Вознесення Ісуса Христа, що стоїть по другому боці улиці взяв „участь" в мітингу. Він належав до меншости, привів свій хор в один кут і — почав співати російські гимни.

Наслідком того завізвано поліцію. Заки поліція прийшла то яка сотка людий перед галею кричали і тягались. В середині мущини і женщини повилазили на крісла — немилосердно кричали і вимахували руками. Коли поліції не вдалось завести порядку, замкнула мітинг.

З того тепер радіють Поляки і большевики, бож се вода на їх млин. — (К. Ф.)

ЗАСТРІЛИВ КОНЯ, ЗАПЛАТИВ 300 ДОЛЯРІВ КАРИ

ВЕЙБОРН, Саск. — Місцевий суддя Вуд засудив Дж. Ервіна на заплачення 300 дол. кари за убиття коня свойого сусіда — Гордона Фрімена, оба з дистрікту Гудватер.

Дж. Ервін зізнав, що худоба Фрімена приходила до стирт паш на його фармі і їла через довший час. Всякі просьби аби Фрімен непускав своеї худоби на його фарму — не помагали. Не помагало й те, що він часто відганяв худобу від стирт. Одної ночі він відогнав кілька разів але худоба все вертала. Вкінци він так розлютився, що відганяючи худобу від своїх стирт — вистрілив з рушниці. Тому що се було в ночі, він пішов спати, а рано найшов коло стирт убитого коня.

Таке зізнанне не помогло Ервінови і він мусів заплатити 300 дол. кари і жити з сусідом в згоді через один рік.

РОЗМІННА ЧЕХОСЛОВАЦЬКА МОНЕТА

На днях випущено в Чехословаччині 10-сотикову, металеву монету.

НЕДУГА Д-РА МИШУГИ

Др Лука Мишуга, представник Українського Галицького Правительства у Вашингтоні, виїхав був тому яких 10 днів на конференцію з українськими організаціями в Питсбурщині. Там простудився і знова дуже тяжко занедужав. Досі лежить хорий в Ембридж, Па.

ДИПЛЬОМАТИЧНО-ПОЛІТИЧНИЙ СКАНДАЛ ЗАЛАГОДЖЕНИЙ

Який рік тому назад Александер Робертсон, урядник в англійській дипльоматичній службі, зробив був сензаційні закиди тексаському сенаторови Калберсонови, обвиняючи його, що він намовив приватну детективську спілку Бернса до витранспортовання його силоміць зі Злучених Держав, щоби в той спосіб запобігти женячці своеї дочки Марії з Робертсоном. Робертсонюм не дав вивезти себе з Америки, а місто того пізвав сенатора в суд. Розправа мала відбутися сими днями перед окружним судом в Нюарку, але заким прийшло до росправи, сенатор за посередництвом своеї секретарки полагодив скандал та спонукав Робертсона звитися в суді та відкликати обжалованне.

ПРИЯТЕЛІ СУДІ ВЛОМНИКАМИ

Перед стейтовим судом в Гвайт Плейнз, Ню Йорк, ставали оногді обжаловані за влом батько й син. Замітно, що два роки тому оба вони ставали за подібний злочин перед тим самим суддею, і сей запізнавшися близче з ними, вистарався о їх помилуванне. Тому суддя, діставши обох ще раз в свої руки, вичитав їм лекцію про вдячність та післав кождого з них на два роки до тюрми.

ЦЕРКВИ І КОРШМИ НА УГОРСЬКІЙ УКРАЇНІ

Ужгородський „Русин" подає, що на Прикарпатській Україні під теперішню пору є 600 церков та 2.000 коршем.

ЗАВОРУШЕННЯ В ДОНЕЦЬКОМУ РАЙОНІ

В Донецькому районі звились повстанські загони колишніх шахтьорів, звільнених за страйк. Шахтьори пішли за Дон зєднались з козаками Усть-Білокалственської станиці, які ще раніше утворили два сильні загони. На лінії Лихая-Царіцин поїзди ходять тільки в супроводі броневиків з огляду на постійні напади повстанців на ешелони.

ЧАСОПИСЬ НЕ ВИЙШЛА ЧЕРЕЗ ЗАВЕРУХУ

В місті Ст. Джанс на Новій Фунляндії в понеділок всі дневники завісили видання своїх чисел. За причину подали недостачу електричної сили, бо більшість міських фабрик електрики мусіли перестати працювати наслідком не достачі води в озері, з котрої виробляють електричну силу.

УХВАЛЕНО БУДУВАТИ ВЕЛИКИЙ ТУНЕЛЬ

Нюйорська стейтова леґіслятура ухвалила в понеділок закон про будову великого тунелю межи Ню Йорком та стейтом Ню Джерзі. Тунель має коштувати нюйорський стейт два мільони долярів.

ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

На першому всеукраїнському зїзді лісових працьовників виступив з докладом про становище лісової господарки України голова совнаркому Раковський. Докладчик зазначив, що підчас війни й революції на Україні було вирубано 270.000 дес. лісу. Лісова площа зменшилась на 20 відсот. Нових посадок зроблено було лише 14.000 дес. замісць нормальних в 98.000 дес. Тепер лісова площа на Україні складає лише 8 відсот. загальної площи в той час, коли в Росії вона перевищує 30 відсот. В деяких місцях України за останні роки було вирублено навіть міські парки. Наслідком знищення лісів явилась зміна клімату, яка стрічається тепер і посуха 1921—22 р. Далі Раковський зазначив, що в випадку нездійснення заходів по облісюванню і закріпленню ярів сотки тисяч десятин землі в близшому часі стануть цілком непридатними. Тепер піски і яри на Україні складають коло 2 міл. десятин себто коло 2.5 відсот. всієї площі упорядкованої землі. Ці два мільони десятин при раціональній господарці могли би бути використана для обробітки. („Правда")

НОВИЙ ПОЛІТИЧНИЙ АТЕНТАТ В БУДАПЕШТІ

Дня 22. лютого надіслано одному з представників опозиції в мадярському соймі Карлови Рашаеви і начальному редакторови опозиційної часописи пачки з екразітом, які на щастя вчас отворено і перешкоджено вибухови. Покликано поліцію, яка негайно зарядила слідство і назначила нагороду за найдення заговірників. З того приводу прийшло в мадярському парляменті до авантур.

ПРАВИТЕЛЬСТВО ПЕТРУШЕВИЧА ВНЕСЛО ПРОТЕСТ ПРОТИ РІШЕННЯ АЛІЯНТСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ АМБАСАДОРІВ У СПРАВІ „ВІДДАЧІ" СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ПОЛЬЩІ

ПАРИЖ, 21. марта. — Українське Галицьке Правительство внесло протест проти рішення аліянтської Конференції Амбасадорів з дня 14-ого марта с. р., яким затвердили рийську російсько-польську границю, „віддаючи" тим Польщі українську Східну Галичину.

Правительство Великої Британії підпирає становище Українського Галицького Правительства.

Замітка. — На основі сеї телеграми можна би допускати, що представник Англії в Конференції Амбасадорів не голосував за признанням рийської російсько-польської границі і тим самим „віддачі" Польщі Східної Галичини. Якби так було, то рішенне Конференції Амбасадорів не було би однодушне, а тільки приняте більшостю голосів.

АНГЛІЙСЬКІ СОЦІЯЛІСТИ В ПАРЛЯМЕНТІ ВНОСЯТЬ ПРОЄКТ НА ВВЕДЕННЄ СОЦІЯЛІСТИЧНИХ РЕФОРМ

ЛОНДОН, 20. марта. — Нині вніс соціялістичний посол Филип Сновден в палаті громад законопроект про націоналізацію (удержавнене) землі і про скасованне приватної власности землі.

Кромі того він вніс пізнійше резолюцію, в якій осуджує капіталізм яко невдачний, і предкладає введенне нових законів, які постепенно касували би капіталізм через промисловий і суспільний лад, оснований на вселюдному посіданню та демократичній контролі знарядів продукції і дистрибуції.

До законопроєкту всі інші партії зголосили свої додатки.

Над проектом закона і над резолюцією відбудеться в парляменті простора дискусія.

Консервативи кажуть, що раді, що соціялісти виступили явно зі своїми плянами, бо явно і привселюдно проти них виступлять.

Законопроєкт Сновдена не має жадних виглядів на принятте.

СОЦІЯЛІСТИ АЛІЯНТСЬКИХ ДЕРЖАВ У СПРАВІ ФРАНЦУСЬКО-НІМЕЦЬКОГО СПОРУ

ПАРИЖ, 20. марта. — Нині відбулася в будинку французького парляменту нарада парляментарних послів Англії, Франції, Італії і Бельгії.

Нарада заявилась за тим, щоби правительство Злучених Держав посередничило у справі вирішення французько-німецького спору за „воєнні відшкодовання", а коли се не вдасться, аби взяла сю справу до вирішення Ліга Народів.

ОСТОРОГА ПЕРЕД ІРЛЯНДСЬКИМИ ЗАМАХАМИ

ЛОНДОН, 20. марта. — Лондонська поліція видала нині осторогу до всіх збірників електричної і газової сили, щоби стереглись перед ірляндськими повстанцями, котрі плянують відплату за висланне 300 повстанців до Ірляндії.

ХТО ЗАПЛАТИТЬ АМЕРИЦІ 1,000,000,000 НІМЕЦЬКИХ ЗОЛОТИХ МАРОК?

ПАРИЖ, 20. марта. — Аліянтська комісія „воєнних відшкодовань" завтра має радити над способом, як віддати Америці 1,000,000,000 золотих німецьких марок з німецьких „воєнних відшкодовань" за удержуванне американської окупаційної армії в Надренщині.

НОВА БЕЛЬГІЙСЬКА ПОЗИЧКА

БРУКСЕЛЯ, столиця Бельгії, 20. марта. — Бельгійське правительство випустить незабаром нову внутрішню позичку на суму 1,000,000,000 франків на відбудову краю.

НЕДОБІР НІМЕЧЧИНИ

БЕРЛІН, 20. марта. — Німецьке міністерство скарбу заявило нині в парляменті (райхстаґу), що буджет на фіскальний рік 1922—3 виносить 7 трільонів німецьких паперових марок.

ФОРД ЗАБОРОНЕНИЙ В РОСІЇ

МОСКВА, 18. марта. — Московський большевицький „уряд" заборонив привіз і продаж в Росії автомобілів виробу американського промисловця Форда, ізза того, що його газета „Фордс Інтернешенел" критикує Жидів.

(Форд сим не дуже зажуриться, бо на кождий ввезений автомобіль до Росії він мусить мати 5 автомобілів, щоби вивезти з Росії заплату за сей автомобіль).

ВІДНОШЕННЄ СОЦІЯЛІСТІВ-РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ ДО БОЛЬШЕВИКІВ

МОСКВА, 19. марта. — Російські соціялісти-революціонери постановили на свому конгресі покинути тайну і явну боротьбу проти большевиків.

Членам партії оставили свободу ділання.

ОПОДАТКОВАННЄ ЧУЖОЗЕМЦІВ В РОСІЇ

МОСКВА, 19. марта. — Большевицький уряд постановив оподаткувати чужинців в Росії таксамо як Росіян.

Вільні від податку будуть тільки дипльоматичні і консулярні агенти.

Теперішній доходовий податок виносить 80% від місячного доходу понад $100.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents the copy.		ПЕРЕДПЛАТА. Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ЯКЕ ЇХАЛО, ТАКЕ ЗДИБАЛО.

Перед стейтовим судом в Мишиґені станула громадка американських комуністів, обжалованих за те, що вони хотіли силою повалити американський уряд та силою накинути Злученим Державам советську та комуністичну конституцію. Найзамітнійшою подією з цілого процесу се спосіб, яким американська влада довідалася про орґанізацію, відкрила змову та поставила заговірників перед суд. Спосіб — проста провокація. Полягає вона на тому, що урядові шпиги приступають до зверненої проти уряду потайної орґанізації, добувають собі повне довіре членів, дають вибиратися до виконавчих комітетів, беруть участь в найбільше довірочній роботі, звертають підпільну орґанізацію на таку роботу, яка потрібна урядови для її розбиття, а коли вона дасться на неї зловити, витягають всю протизаконну діяльність наверха, закривають орґанізацію, замикають провідників та учасників, зривають всю роботу та зносини, — словом, одним замахом підривають існуванне орґанізації.

Провокації вживали колись мало не всі европейські уряди. З поступом горожанської свободи народи заборонили урядам вживати таких способів, і нині аґентів-провокаторів вживається лишень в краях, в який горожанська свобода не зробили значних поступів або де задержалися про неї старосвітські поняття. З одної сторони треба згадати советську Росію. Там провокаторського аґентства вживали большевицькі комісарі для розбивання орґанізацій, звернених проти комісарів. Головно на Україні вживано часто провокаторів для розбивання українського повстанського руху проти Москви. Коли остаточно повстанський рух значно підупав, то в сьому головна „заслуга" по стороні большевицької провокації.

Другою країною, де провокаторів-шпигів дуже часто вживають, се Злучені Держави. Вживають їх проти звичайних злочинців, а ще більше проти політичних. Замітно, що послідними часами американські урядники почали вживати аґентів-провокаторів власне проти тих, які самі покористовуються сим жорстоким та грубо несправедливим способом проти других; замітно, що головною жертвою діяльности американських аґентів-провокаторів паде робота тих большевиків, які раденько послуговуються провокацією в боротьбі проти соціялістів-революціонерів та в боротьбі проти українських повстанців. Отсим треба пояснити факт ,що вживанне аґентів-провокаторів, яке правильно огірчує всіх здорово думаючих людий, яке все понукує до протесту проти сього навіть людий, незгідних з поглядами жертв провокації, сим разом не викликало поважного протесту зі сторони американського народа. Бачучи, що жертвами провокації падуть люди, які не вагалися самі вжити провокації проти других, Американці замовкли. Мовляв, се нас не обходить, що хтось наймив злодія, аби стерегтися перед другим злодієм. Історія большевизму в Росії мститься на большевицькім руху поза Росією .За неї тепер американським большевикам прийдеться одинцем протестувати проти вживання американським урядом провокації на большевицький лад.

З РОЗБОЇВ ЛЯЦЬКИХ ЗЛОЧИНЦІВ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ.

У вечері 18. лютого с. р. зайшов якийсь польський жовнір з карного відділу, що пошукує добровольців в Милятині Старім, повіт Камінка Струмилова до Грицька Підгайного, щоб узяти його на „форшпан". Підгайний сказав жовнірови, що не може поїхати з ним, бо один його кінь окулявів, та просив, щоб той жовнір зайшов до війта і постарався о іншого здорового коня, а тоді поїде.

У відповідь на се жовнір кинувся на Підгайного; тяжко побив його, а потім велів йому одягнутись, кажучи, що пійдуть до поручника, команданта карного відділу.

Коли Підгайний послухав наказу й вийшов із жовніром на улицю, польський жовнір вистрілив до нього з віддалі 2 до 3 кроків і на місці його убив.

Потім пійшов у село далі шукати „форшпану" і скрізь вихвалявся: „Южем єднеґо кабана застршелїл". Селяни зразу зажадали від поручника, щоб арештував душегуба, але сей відповів їм сміхом і похвалами для душегуба: „Добже зробїл". Обуренне у місцевого населення страшне.

БОРОТЬБА З „МУНШАЙНОМ" А СПРАВА НАЦІОНАЛЬНА.

(Ориґінальна допись „Свободи" з Відня).

Коли в Злучених Державах запроваджено прогібіцію, то була се подія, котра всіх прихильників тверезости наповнила великими надіями так як вони аж надто добре знали скільки нещастя приносить людству алькоголь. А знали се передовсім лікарі, судії та адвокати, котрі вже з уваги на свій фах мали нагоду обсервувати зблизька спустошення фізичної і духової натури спричинені тою страшною отруєю.

І справді по якімсь часі зачали доходити до Европи вісти, що наслідки прогібіції оказалися дуже спасенними і що передовсім на поли кримінальнім число злочинів та переступств взагалі поповнюваних під впливом алькоголю значно і наглядно зменшилася. Але минув ще рік чи більше, а ту надходять зза океану вісти, що в Злучених Державах піднісся сильний рух антипрогібіційний і що устроюють навіть громадні публичні демонстрації за зненсеннєм прогібіції та за дозволом свобідної продажі алькоголічних напитків.

Нам се тут, з сего боку „великого ставу" не конче ясне, однакож коли приходиться нам тепер читати враження Д-ра Назарука з Канади де також в декотрих провінціях заборонено алькоголь продавати, зачинає нам ставати та справа більше зрозумілою.

Після спостережень Д-ра Назарука в провінціях, де обовязує прогібіція зачинають люди тепер більше пити ніж тоді коли не було страху що можуть станути перед судом карним. Правдоподібно і тут грає свою ролю та вдача людської натури що заборонене смакує ліпше як дозволене, а до того треба ще й певного рода геройства, щоби алькоголь з другої провінції привести або самому потайки випродукувати. Що така самогонка є зле перефільтрована, що вона має в собі богато фузлю та инших шкідливих для здоровля летних оліїків — се нашого свата менше обходить, а за то подобається йому, що він сам такий штукар і сам „самогонку", чи там „муншайн" вирабляти вміє тай очевидно справляє йому приємність сама консумція такого пійла.

А приємність у нього така як у всіх других людий, що уживають алькоголічних напоїв. Алькоголь розвеселює, а передовсім викликує стан внутрішного вдоволення, котре звичайно цілком не відповідає тим внішним обставинам серед котрих даний чоловік живе. Бо припустім таке, що чоловік виграв на льотерії, закінчив гарно жнива і що приїжав до нього син, який власне дістав якусь гарну посаду. Коли той чоловік є до того здоровий і під враженнєм того щасливого збігу щасливих обставин почувається внутрішно щасливим і вдоволеним, то се зрозуміле і в повнім порядку.

Але коли чоловікови виповіджено роботу у фабриці, коли в него слаба дитина, а жінка обдерта і немає що поставити родині на стіл, а він діставши в суботу платню за минувший тиждень піде як то давніще було „в салон" і там напеться горівки і пива та в стані опяніня почувається дуже щасливим і вдоволеним то се очевидно цілком не в порядку, се абсурдне і глупе бо його внутрішне щастє і задоволеннє цілком не відповідає внішним обставинам серед котрих він живе. Противно — то, що він видав на се, щоби на ту годину чи дві бути щасливим, лише ще погіршує ті внішні обставини серед котрих він живе, бо за перепиті гроші він міг заплатити лікареви і закупити лікарство для дитини, спричинити її здоровлє і тим викликати внішну обставину, котра і справді моглаби викликати в нім вдоволення та почуття щастя тим разом вповні узасадене, або бодай зменшити почуття нещастя виклинане відправою від роботи.

Та вже така людська натура, що потребує, як каже Др. Назарук, „емоції" то є певного внутрішного зворушення, яке дає вдоволення. Більше культурний чоловік найде ту емоцію в театрі, а хочби в якім ліпшім представленню в кіні. Менше культурний шукає її в алькоголю, або — як се було з кінцем XVIII. століття у Відні в т. зв. „тірґецах" то є в травленню звірять на певного рода церковій арені. Признати однак треба, що нераз і дуже культурні люди пють і то здорово, але тут є вже справа звичайно досить скомбікована.

І так коли в Росії за царату пив народ простий з темноти, то люди інтелігентні пили одні з тої причини, щоби приголомшити почуття нещастя і невдоволення, що жили в такій темній деспотичній країні, другі пили прямо „от нечаво делать", пили і грали в карти тому, що не мали перед собою жадної цілі життя,

І в скандинавських північних краях інтеліґенція пє, але по перше не на пусте черево, як пють Москалі, Українці та Поляки, а друге вона уживає алькоголю в уміркований спосіб, не в таких скількостях як його уживав Москаль та не в такім сконцентрованім стані як московська водак чи монополка.

В той спосіб уживанне алькоголю який є тепер на порядку дневнім в цілій совітській Росії з виїмком мабуть Музулманів і таке піянство, яке розвинулося тепер в прогібіційних провінціях Канади та Злучених Державах є прямо застрашаюче і серце кождого чоловіка, що любить свій нарід і свою вітчину мусить наповнити страшним болем і розпукою.

Великий, гарний і спосібний народ, на великій, гарній плодородній землі — вповні порабочений і стогне під московським, польським та румунським чоботом. Недавно усміхнулося йому сонце свободи та національного визволення та ще скорше воно зайшло за хмари, а недоля, голод та безнадійність завітали над тою гарною та нещасною країною.

Колиб на тих 36 міліонів народа бодай половина зрілих людий сказала собі рішучо: ми мусимо бути вольні, вороги мусять безумовно бути вигнані з нашої вітчини, — то не минуло би й року, а сталобися по думці їх важання. Та де нам ще до половини національно свідомої рішучо бажаючої свободи людности! Треба ще страшної праці, боротьби з анальфабетизмом, пропаґанди і підземної орґанізації, треба величензої самопосвяти, а щоби то все викликати мусять, не лиш ті свідомі люди, що в краю жиють, працювати в поті чола, але мусять помагати й ті наші браття, що жиють в Америці, а заробляють тільки, що н. пр. відданнє двайцятої частини свого зарібку на ціль визволення свого краю не зробилоби їм жадної ріжниці.

Але возмім на увагу ось такий факт, який наводить Д-р Назарук в своїх враженнях з Канади: в однім місци збирано на голодуючих Гуцулів і зібрано аж 12 долярів, а було се в такій провінції Канади, де заведена прогібіція. Коли вже зібрано тих нещасливих 12 долярів, заявив оден фармер, що іде сими днями до Монтреалю та може звідтам привезти горівки. Хто хоче най дасть гроші а він привезе. І справді до кільканайцять мінут зложено на горівку відразу **сімсот** долярів!

Ось маєте патріотизм, ось маєте просвіту, ось маєте людяність!

А цілком таке саме діється і тепер при збиранню складок на визволення Рідного Краю.

Тут є очевидно хтось винен. І Д-р Назарук видить вину української суспільности в тім, що як наші люди зачали з початком 90 рр. їхати од Канади, то та суспільність не дала їм відповідних інтеліґентних провідників.

Але то ще мало. Головна вина нашої інтеліґенції лежить в тім, що того свого народа ще в краю не вчила і достаточно не освідомлювала, а передовсім, що не вигубила між ним анальфабетизму. Той страшний гріх викликує не менше страшні обяви серед нашої заморської еміґрації, той страшний гріх виказав свої наслідки і підчас коротко тревалої нашої державности в Галичині. Якось не хочеться вірити, щоби народ анальфабетів міг собі здобути свободу. Для виборення свободи треба сего, що Німець називає „дер вілле цур фрайгайт", то є воля звернена на здобуття свободи. Як може таку волю мати чи то в краю чи на еміґрації необразований анальфабет? Правда, підчас наших боротьб за волю було між нашим війском не мало героїв-анальфабетів. Та се вже инша справа: вони були членами сильно зорґанізованих військових частин та позіставали під впливом своїх старшин та більше образованих товаришів як студенти і другі.

Та нам треба, щоби цілий загал народа мав ту **тверду волю свободи і побіди** і лише тоді та побіда буде певна, а свобода буде виборена! І треба признати, що зорієнтувалися в ситуації і пізнали, що боротьба з анальфабетизмом то тільки саме, що боротьба з Ляхом. Розпочалася отже в тім напрямі свідома робота і орґанізація хоч про близщі висліди тої роботи я ще не маю жадних даних.

Я побоююся лише одного, а то, щоби така робота не видалася нашому загалови занадто дрібною і маловажною. Преці і доси було обовязком нашої інтеліґенції боротися з анальфабетизмом, а прецінь на тім поли вона майже нічого не робила. Ось н. пр. кілько по наших селах валялося цілими роками ріжних інтеліґентних паничів, ріжних таких Славків, як той що його описує Мартович в своїм „Забобоні"?! А кілько ріжних паннуньців, може не високо образованих, але все таки уміючих читати і писати?! І щоби то було, якби кождий чи кожда з них були виучили річно лише по десять людий в своїм селі читати і писати !

І взагалі — показуєсь доперва при таких страшних національних катастрофах, як ті, що ми переносили в 1919 і 1920 році як величезною була вина нашої інтеліґенції і то вина не через злочинну активність, але через злочинну пасивність, або як то старі Римляни звали: „деліктум пер оліссіонем коммісcум" (то є злочин поповнений через опущеннє). І тут всі ми однако винні, без ріжниці партій і переконань.

Коли однак край, пізнавши в чім хиба, почииає серіозно боротися із злом хоч очевидно є не мало й таких, що їм такої „низкої та малої" роботи робити не хочеся — а цілу надію кладуть на „диплїоматію", то мусить бути піднята відповідна робота і в Америці лише що до сего як вона має бути зроблена то про се вже місцеві провідники і місцеві орґанізації можуть і повинні сказати своє слово. І я гадаю і маю повну надію, що вони вже свій обовязок сповнять та свою боротьбу з анальфабетизмом і темнотою а передовсім з тим страшним нашим ворогом — **„муншайном"** поведуть енерґічно і зі щасливим вислідом.

Дивна річ! В нашім краю давніще, за панщини дідич-пан самовільно призначав на кожду родину тільки а тільки ґарців горівки і ту горівку казав собі потім відрабляти. В той спосіб зискував і дешевого робітника, який йому робив понад приписані дні панщини і народ затуманював так, що той не годен був думати над поправою своєї долі. Так само, а радше в тій самій ціли дідич був ворогом просвіти і коли лучився в селі цікавий парубок, що сам якось научився письма, дідич віддавав його зараз в рекрути.

Але на вільній земли Вашінґтона нема польських панів-дідичів і коли мимо того находяться ще між нашим народом противники просвіти, а прихильники „муншайна" та взагалі піянства, то се вже очевидне самоубійство тим більше, що і взявши дословно від „муншайна" богато вмирає і богато сліпне.

І між Айришами було богато пияків та галабурдників і вони щодо сего мали вже вироблену марку в цілій Америці. Та ось і вони опамяталися, а свобідну Ірляндію збудовано не за чиї инші гроші як за доляри американських Айришів. Тай Литовці збудували свою державу головно за доляри своїх американських земляків, не говорячи вже про Чехів, у котрих кожде майже більше культурне діло повстало за чесько-американські гроші і котрі свою самостійність державну вперше в Америці проголосили.

І тому я переконаний, що і наші американські Українці не будуть гірші від Айришів, Литовців та Чехів, але що як доси сповняли свій обовязок зглядом вітчини так на будуче будуть його сповняти ще в більшій мірі, ще з більшим завзяттем і ще з більшою послідовністю. А коли так, то мусять передовсім звести завзятий і безглядний бій з „муншайном" та самогонкою, бо пяний чоловік не дбає навіть про долю своєї найблищої родини, не то про родину ширшу, про цілий свій народ, про Соборну Україну.

Др. Кирило Трильовський.

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ ЩО

ЮВИЛЕЙ КУЛЬТУРИ.

Хто стежить за розвитком українського народу, бачить ясно певний поступ. Так, поступ є і то — як на обставини, серед яких український нарід жив і живе і на його матеріяльні засоби, — навіть значний. Слаба неосвідомлена маса за половину століття стала свідомим народом. Від несмілих зусиль зберегти свою народність дійшли ми до смілого поставлення справи державної незалежности і зуміли її навіть, хоч на короткий час, здобути. А втративши її, ми ні хвилі її не зрікаємося і дорогою терпінь та очищення від наших хиб і помилок вперто йдемо до її відзискання.

Серед життєвих турбот, опановані одною великою думкою про волю народу й палені горячим бажанням добути її, ми може не здаємо собі справи з того, чому саме завдячуємо сей поступ. А може і не ставимо собі сього питання. Поступ, се вислід зорґанізованої щоденної культурної праці. Сеї праці ми може й не запримічаємо, бо вона не голосна, але є хвилі, коли перед нами стає вона у цілій своїй величі.

Таку ясну хвилю мала „Просвіта" в 1908 р. з нагоди свойого 40-літного ювілею. Тоді відбулися скрізь в краю величні свята, поширилася й скріпилася просвітна орґанізація, а перший всеукраїнський просвітний конґрес полишив по собі трівкі наслідки у рефератах і рішеннях. Вони зібрані у виданій „Просвітою" „пропамятній книзі", яка так довго мати-ме своє велике значіння для просвітної праці, як довго ми бодай в части не виконаємо того, що в ній збереглося. У 1921 р. 40-літний ювилей обходило Українське Педагоґічне Товариство, яке кинувши клич: „В школі — наша будучність", зайнялося основуванням приватних шкіл і завзятої оборони прав рідної школи і українського учительства в імя збереження від винародовлення найбільшого нашого скарбу — української дитини.

В 1923 р. припадає 50-літний ювилей основання „Наукового Товариства імени Шевченка", яке повстало у 1873 р. Спершу се було Тов-о літературне, а закупленою друкарнею перебрало на себе високе завдання, вратувати від загибелі українське слово в літературі й науці, яке на російській Україні було заборонене і призначене на заглади. Та в 1892 р. Тов-о перемінюється в Наукове і таким воно остало по нинішний день.

Діяльність Товариства всестороння й багата. Воно своїми виданнями, яких не станемо перечислювати, дало змогу розвинутися українській науці. Цінні праці з обсягу української мови і літератури, української історії і инших ділянок науки роблять правдиву честь Тов-у і тій нації, що його поставила. Товариство займалося теж збогаченням української літератури, видаючи від 1885 р. до 1897 р. знамениту „Зорю", а від 1898—1905 „Літературно-Науковий Вістник".

При Товаристві зорґанізований і упорядкований музей незвичайно цінних збірок старовини, історичних, церковного й новітного мистецтва, етноґрафічних, природничих і ин. „Наукове Т-во імени Шевченка" посідає велику і добірну бібліотеку, велику книгарню, знамениту друкарню і переплетню.

Робота Наукового Товариства за цілих 50 літ а особливо за останніх 25 літ, є дуже цінна і пребагата в наслідки. Товариство було перш усього наймогутнійшим осередком, який зеднував розбитих кордонами синів України при спільній праці задля спільного ідеалу. І тому се Товариство мало наскрізь всеукраїнський хакартер.

Наукове Тов-о ім. Шевченка має великі заслуги задля розвитку і піднесення рідної культури, а особливо науки, причім удержувало живий звязок з поступом російської і західноевропейської науки. За свою працю зеднало воно собі щире признання й пошану не тільки серед Українців, але й чужинців. Навіть політичні вороги мусіли сі заслуги признати і належито оцінити той великий вклад, який внесло Наукове Товариство імени Шевченка у людську культуру. Коли для нас Українців се Наукове Товариство є справжньою Академією наук, то мабуть не инакше дивляться на нього і чужинці та вважають собі за честь бути дійсними його членами.

Виділ Наукового Товариства опрацював вже програму ювилею, а обовязком цілої української суспільности, цілого українського народу зрозуміти велику вагу сього ювилею, віднестися до нього сердечно, та моральною і матеріяльною помічю допомогти до сього, щоби сей великий ювилей культури випав гідно чести старокультурного українського народу.

Іван Брик.

ЛІНІЯ КУНАРД ОТВОРИЛА СВІЙ ОФІС В КИЇВІ, ДРУГИЙ З РЯДУ НА УКРАЇНІ.

В порозумінню з українським правительством Лінія Кунард отворила пасажирський офіс в Києві, ул. Маркса ч. 3, столиці України. Є се другий з ряду офіс на Україні, перший знаходиться в аХркові, після чого Лінія Кунард має спромогу занятися вповні іміґрантами з України з початком слідуючої річної квоти. Є се одинока компанія яка має офіс в Києві, а також одинока британська компанія маюча два офіси на Україні. Лінія Кунард має тепер відповідні убікації занятися іміґрантами з Росії і України коли зачнесь нова квота в липню.

Головним пляном є висилати іміґрантів через Ригу до Савтгамптон або Чербо звідки всідатимуть на кораблі так звані „великих три", а се: Berengaria, Aquitania або Mauretania. Компанія має великий готель в Eastleigh, на передмістю Савтгапмтон де пасажирі замешкують чекаючи на кораблі. Готель улаштований після російського взірцю.

Кораблі Лінії Кнуарда відізджають з Савтгамптон і Чербо кождої суботи до Ню Йорку. Відізджають кораблі також що тижня з Лондону і Ліверпул.

ПРОВІДНИКИ ДЛЯ ПРИЇЗДЖАЮЧИХ ІМІҐРАНТІВ

За згодою і з помічю федерального Іміґраційного Бюра нюйорська „Тревлерс Айд Сосайті" зорґанізувала на Елис Айленд окрему службу провідників для приїзджаючих іміґрантів, котрі не знають Америки і після того, як їх випущено з іміґраційної станції на Елис Айленд, не знають куди їм звернутися, щоб знайти своїх родичів чи знакомих та дістатися на місце призначення. Вийшовши на берег в Ню Йорку і не знаючи куди звернутись, богато іміґрантів падало жертвою всякого обманства чи визиску. Звичайна річ, що зараз на вступі з приїзнього здирають кілька а то й кільканайцять долярів за „тексі", щоб перевести його хочби лище на другу чи третю вулицю і не знаючи, скільки воно в Америці коштує, він платить. Недавно трапилось таке, що приїзжий іміґрант в дорозі до Кензас звернувся до прохожого чоловіка в Ню Йорку з питанием, куди йому їхати і як дістатися на стацію зелізниці. Той не лиш показав дорогу, а й обіцяв завести до зелізниці, купити білет і посадити до вагону. На білет взяв сто-сорок долярів, завів на стацію „елевейтеда", купив тікет за пять центів і замість до Кензас Ситі вирядив чоловіка на Бронкс (передмістє Ню Йорку). Провідники з „Тревлерс' Айд Сосайти мають власне захоронити приїзджаючих іміґрантів від такого обманства та клопотів. Значить, передівсім повідомити їхних родичів та знакомих, щоб зголосилися по приїзжих, евентуально найти їм нічліг та тимчасове приміщенне або-ж відпровадити до зелізниці і вирядити в призначене місце.

ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ.

Бр. св. Василія Вел., від. 168 У. Н. С.

— скликує —

ЗБОРИ

НА ДЕНЬ 25. МАРТА 1923

під ч. 782 State St., Perth Amboy, N. J.

Початок о годині 2-ій сполудня.

На збори запрошується всіх Українців з Перт Амбой і околиці. Сі збори скликається в справі політичних вязнів і їх допомоги та справа нинішнього положення Галичини. Комітет як і ціле Братство просить сіух прийти. Присутні на зборах будуть мали право слова і запитів, коли будуть собі сего жадати. За се ручить

Братство і Комітет.

ЖІНКИ В СОЮЗІ НАРОДІВ

Найважнійша міжнародня орґанізація, яка являється тепер парляментом світа, Союз Народів вже в перших початках свого істнування узглянив домагання Міжнародного Союзу для політичних прав жінки, о допущення жінок до всіх праць в Союзі Народів. Дотичний уступ статутів Союза Народів (§ 7) звучить: „всі місця в Союзі Народів зі Секретаріятом включно є доступні в рівній мірі для мущин як і для жінок". Союз Народів стоїть отже на плятформі повної рівноправности жінок.

Участь жінок в Союзі Народів можна поділити на три ріжні категорії, а саме: участь 1) в Міжнародньому Бюрі Праці, 2) в поодиноких комісіях при Союзі Народів і 3) в делеґаціях від держав до Союзу Народів.

В першій мірі допущено тільки до Міжнародного Бюра Праці, до якого кожда держава може висилати чотирох делеґатів і чотирох заступників. Бюро це занимається студією ріжних міжнародніх питань а в статутах його находяться приняті Союзом Народів постуляти жінок, а саме: 1) рівна платня за рівну працю для мущини і жінки, 2) надзір по фабриках і охорона прав жінки.

Бібліотеку Бюра Праці провадить Американка панна Лейк, бувша бібліотекарка при Міністерстві Праці Злучених Держав. (Не від речі тут згадати, що часописи і видання Бюра Праці виходять в 24 мовах).

В комісіях Союзу Народів, як вже вище сказано беруть жінки значну участь. До комісії „для плекання духової співпраці" покликав Союз Народів дві жінки, п-ню проф. Бонневі з Норвеґії і вчену п-ню Коріє. — До „комісії здоровля" входить др. Джозефін Бейкер, начальн. „Уряду для ґіґієни дітей" в Злучених Державах Північної Америки. — До комісії „для поборення торговлі жінками і дітьми" входить 6 жінок, а саме: панна Бейкер, з рамени „Міжнародного Бюра для поборювання торговлі дівчат", Сейнт-Кройк, одна з найбільш заслужених борців аболіціоністичного руху (Північної Америки), тепер президентка Союза французьких жіночих організацій, з рамени Союзу жінок світа". Баронеса де Монтенак, з рамени „Католицького Союзу для охорони молодих дівчат", п-ні Стодер Стрінґайвлен з рамени „Союзу нац. товариств для охорони молодих дівчат". Віцепрезиденткою цеї комісії є др. Естрід Гейн, делеґатка від Данії. Правительство Уруґвай вислало Павліну Луїзі, провідницю полудново-америк. жінок.

Союз Народів узнаючи вагу контакту Міжнародніх Жіночих Орґанізацій з Союзом Народів назначив в тій ціли „звязкового" в особі п-ні Анна Боґґе-Вікселф, віцепрезидентку Міжнарод. Союзу для політичних прав жінки і визначного знавця державних конституцій усіх культурних держав.

Міжнародній Жіночий Союз, який завдяки своїй невтомимій президентці п-ні Чептон Катт розвинув і поширив свою діяльність серед поневолених народів Малої і Середної Азії, потрафив своїм впливом звернути увагу Союзу Народів на тяжке положення вище згаданих народів і спонукати Союз Народів до предприняття мір забезпечуючих належні їм права.

Вже на перших зборах Союзу Народів в 1920 р. явилися слідуючі жінки яко делеґатки від поодиноких держав: п-ні Боґґе-Вікселт як заступник делеґата від Швеції, проф. др. Крістіне Бонневі від Норвеґії, Генрі Форчгамер від Данії, Голяндія вислала п-ню Клуйвер, яко заступника до голяндської делеґації.

На других зборах Союзу Народів в 1921 р. секретар румунської делеґації п-на Вакаресу реферувала справу відносин на Балкані і в Малій Азії.

На треті збори Союзу Народів, які відбулися цего року в Женеві, вислала Анґлія, як делеґатку, дуже заслужену і звісну з живої громадянської діяльности п-ню Комб Теннант і п-ню Кетрін Мершалт, одну з перших борців о політичні права жінок в Анґлії, віцепрезидентку Міжнар. Жін. Ліґи мира і свободи і велику прихильницю змагань українського народу в Галичині. Австралія вислала Г. Е. Дейл, одну з перших провідниць жіночого руху в Австралії.

З повищого короткого начерку бачимо, як ставиться перша орґанізація світа, а саме Союз Народів до політичних змагань жінки і яку ролю відграють жінки в діяльности Союзу Народів. — З поодиноких примірів як: облегчення положення поневолених народів Малої і Середущої Азії за ініціятивою Чеплен Катт, прихильне поставлення сх.-галицької справи на цегорічних зборах Союзу Народів в Женеві за впливом панни Мершелт — бачимо, який вплив мають жінки на полагодження деяких важливих політичних справ.

Баранова Блянка.

РАДЯНИН.

РИЗЬКИЙ МИР,

або: ЯК МОСКАЛІ ТА ЛЯХИ ДІЛИЛИ УКРАЇНСЬКЕ ДОБРО.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

(4)

(Докінченнє).

Галицько-білоруський протест.

Крім східно-галицького та петлюрівсько-української, була ще під час конференції антибольшевицька білоруська делеґація під проводом Ластовського у Ризі. Цю делеґацію також спіткала сумна доля, бо її до участи в конференції не допущено, а натомісць за столом совітської делеґації сидів представник „червоної Білоруси" Червяк, достойний колеґа представника „червоної Галичини" Барана.

Від імени східно-галицької й білоруської делеґацій дня 8-го жовтня був оголошений на імя всіх світових держав такий протест:

„У Ризі між Польщею та Росією підписується прелімінарний мировий договір. Наслідком цього договору має бути безправність і насильство над волею цілих народів, віковічні землі яких перепродуються, як приватна власність. Жертвою цього торгу впали передовсім Білорусь, територію якої примусово подерто на користь Польщі та Росії, і Галичина, цілком віддана на сваволю Польщі, рівно як і инші дідичні українські землі: Холмщина, Волинь і Поділле.

Як Білорусь, так і Сх. Галичина вже здійснили й виповнили своє право на самоозначенне, заложили свою державність, вибрали законний уряд, зорґанізували власні армії і встановили свою державну адміністрацію.

Проти Сх. Галичини виступила війною імперіялістична Польща, й наслідком довгої крівавої боротьби та за допомогою чужої сили вона поборола й залила кровю цілий край. З того часу польський імперіялізм у тім краю винищує десятки тисяч невинних людей, тисячі ґинуть по ляцьких тюрмах і концентраційних таборах, тисячі розстрілено й повішено за їх любов до рідного краю. Зрівнено з землею й спалено цілі краї Білоруси, тисячі людей мусіли покинути свої вогнища й блукати без хліба та притулку по Европі. А проти тих, що залишились на місці, Польща за допомогою терору провадить варварську й безупинну боротьбу, замикає національні школи та установи, забороняє кожде вільне слово. Все це Польща робить лише для того, щоб визискати ці богаті краї не в користь людности цих зруйнованих війною земель, а на підтримание паразитарного істнування польських магнатів.

Хоч прелімінарний мир і визнає незалежність і суверенність Білоруси та України, а Сх. Галичину держави антанти вже раніще визнали самостійним державним тілом, проте аж до того часу, доки окупанти не заберуть свого війська з неналежних їм територій, доти про дійсний мир не може бути й мови. Боротьбу проти всякого імперіялізму ми провадимо й будемо провадити до кінця".

По оголошенню цього протесту латиська поліція на жаданнє Поляків запропонувала східно-галицькій делеґації виїхати з Риги протягом 48 годин.

Протест велико-української делеґації.

Голова української делеґації С. Шелухин зі свого боку також оголосив слідуючий протест:

„У протоколі з дня 5. жовтня угоду про завішенне зброї й прелімінарний мир підписали „представники Польщі з одного боку і Росії та України з другого". Тимчасом Україна в дійсности ніякої участи в мирових переговорах не брала й не бере. Україна не тільки не воювала проти Польщі, а навпаки виступила як її союзниця і в цю хвилю провадить своїми збройними силами, боротьбу проти совітської Росії. Законом з дня 28. лютого 1919 року законний український уряд отримав свою владу від трудового конґресу, представник цього конґресу й понині перебуває у Варшаві, й ніякого иншого українського уряду не істнує.

Совітська Росія намагалась створити українську совітську владу ще з кінця 1917 року. Для встановлення своєї влади на Україні російсько-совітський уряд уживав збройної сили й терору. Де не було змоги встановляти совітів, там він заводив фікцію совітської влади. Щоб на місце законної української влади — Центральної Ради — поставити свої совіти, російський совітський уряд скликав у Київі 4. грудня 1917 р. т. зв. „селянський зїзд". Та на цім зїзді 1920 членів висловились проти заведення влади совітів на Україні й за владу Центральної Ради, а лише 80 членів — за совіти. По цій поразці 50 членів зїзду виїхала до Харкова й проголосила себе там совітським урядом України. Московсько-совітський уряд привіз до Берестя Литовського цей фіктивний уряд України для переговорів од імени останньої з Німеччиною та иншими державами. Але Німеччина, Австрія, Туреччина й Болгарія рішучо відмовились входити в якінебудь зносини з таким урядом.

Нині совітський московський уряд, як і в Берестї, знов утворив фікцію українського совітського уряду, щоб нарешті цим разом осягнути своєї мети й добитись визнання цього фіктивного уряду Польщею — членом антанти. Понеже подібне визнанне неістнуючого уряду загрожує великою небезпекою як Україні, так і Польщі й цілій Европі, то представники законного українського уряду заявляють, що Україна буде далі провадити оборонну війну проти совітської Росії й що всі акти, рішення, признання й постанови ризької конфеернції вона вважає необовязуючими для України".

„Великий день".

Підписати договір про завішенне зброї й прелімінарний мир дня 8. жовтня, як було умовлено між Домбским та Йофе, не вдалося. Поляки знова хитрували й як-раз дня 8. жовтня заняли Минск. Але нарешті „великий день" настав, і то був день 12. жовтня.

Обидві делеґації — большевицька й польська — вступили до салі засідань святочно пристроені. Большевики цим разом були незвичайно чемні з Поляками й все одвішували перед ними низькі поклони.

Почалось читанне протоколів про завішенне зброї та прелімінарний мир, виготовлені в трьох мовах: московській, польській та українській. Московський текст читав Йофе, польський — Домбскі, а український — Мануїльський. Останній читав з такою неможливою українською вимовою, що присутні раз-у-раз голосно сміялись, особливо коли Мануїльський спотикався об труднійші слова його „рідної мови".

Щоб підписати протокол, Поляки купили собі спеціяльне золоте перо з діямантами. Вони мали всі підстави бути такими щедрими. Акт 12. жовтня віддавав під владу Польщі територію в 137,000 кв. кільометрів з людністю в кількости до 4 міліонів, причім величезна більшість тої людности була непольська.

Остаточний мир.

Прелімінарний ризький мир зістав ратифікований дня 20-го жовтня ВЦИК-ом, дня 21. жовтня — ЦИК-ом совітської України, а дня 22. жовтня — польським соймом.

Дня 2. листопаду секретарі обох делеґацій обмінялись у Лібаві ратифікаційними грамотами.

Дальші переговори про мир остаточний, на основі засад прелімінарного миру, провадились далі у Ризі. Українське питанне в цих переговорах ролі вже не відгравало, бо все було ясно й вирішено: українські землі були поділені, справу Східної Галичини було виключено з обсягу переговорів.

Тому українські делеґації по підписанню протоколів 12-го жовтня фактично не мали більше нічого до діла у Ризі. По кількох днях вони й виїхали з негостинної лотвійської столиці.

А польсько-московські переговори тягнулись ще цілого пів року й закінчились що-йно дня 18. березня 1921 року. Саме в той день вибухнуло протибольшевицьке повстанне у Кронштаті. Поляки знов, як перед півроком, поспішили подати большевикам руку помочі в найнебезпечнійшу для них хвилину...

Протест Америки.

Не тільки для історика, але й для практичного політика має велике значінне той факт, що великі світові держави досі не визнали ризького миру, так що справа східних границь Польщі ще й досі лишається відкритою.

Але зі всіх великих держав лише одна Америка негайно по підписанню протоколів 12-го жовтня рішучо й недвозначно виступила з протестом проти ризького польсько-московського порозуміння. Представник Злучених Держав у Варшаві зложив на руки польського уряду таку заяву:

„Правительство Злуч. Держав не може вважати законним мировий договір, заключений між Польщею та совітською Росією. Воно не висловлюється проти завішення зброї між Поляками та большевиками, признаючи, що обидві сторони мали право заключити перемирє. Але Злучені Держави не визнають уступлення будь-якої російської области Польщі без катеґоричної на це згоди з боку російського народу, висловленої устами його відповідального уряду. У нинішнім часі такого уряду в Росії не істнує. Колиб прелімінарний мир між Польщею та совітською Росією зістав пізнійше ратифікований відповідальним російським урядом, Злучені Держави не відмовилисяб його признати. Але поки сам російський нарід не мати-ме змоги висловити про це своєї думки через власний законний уряд, доти уряд Злучених Держав не може вважати рішеним ніяке питанне, що стосується до границь Росії".

Закінченне.

В оцінку большевицької тактики у Ризі можна не вдаватись. Ці людці стоять „по той бік добра і зла", вони не знають ніяких „буржуазних забобонів", і до них з поняттями чести, справедливости й гуманности краще не підходити.

Але й Поляки у вистачаючій мірі показали у Ризі, що вони — достойні товариші совітських дипльоматів. На Поляків світ до того часу дивився трохи краще, ніж на большевиків, не зважаючи на те, що світ вже мав перед очима яскраву науку українсько-польської війни за Сх. Галичину. Проте світ усе ще не ставив хреста над Польщею й все ще думав, що в певних випадках Польща не зробить „такого свинства".

Риґа показала, що Польща є здатна до всякого свинства, аби тільки того вимагали її інтереси — байдуже, правдиві чи мнимі. Польща з леґким серцем зрадила свого союзника — Петлюру й ще з лекшим серцем **свідомо** вратувала большевиків од неминучого загину, вратувала аж двічі, навязавши цим світови цю червону біду ще на кілька літ.

Матеріяльно Польща у Ризі добре заробила, бо накинула большевикам такі „анексії й контрибуції", яких не знали ані Версай, ані Берестє. Але **морально** Риґа була для Польщі першою великою блямажею, показавши цілому світови її правдиве хижацьке обличче.

Цю блямажу Польща колинебудь ще відпокутує, і відпокутує тяжко.

Берлін, у лютому.

ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ НА ВОЛИНІ.

Землі і волі!... Маючи подостатком земельки, але без політично-громадських свобод-вольностей — тяжко жити. Так само при всіх вольностях — без землі нема життя. Як же тоді почуватиме себе чоловік — коли на землю скуповато, та й воленьки святої Бог дасть!...

Скрізь і всюди почуєте, що селянин Волині має землі досить, лише не вміє він господарити. Кажуть, що для істнування цілої родини досить чотирі або пять десятинок... Живуть же, мовляв, на заході (в Німеччині) господарі, ледво дві три десятин землі маючи.

Що німецький господар живе не згірше на трох десятинах — воно правда. Але там инші умови; й клімат одмінний од нашого, й культура рільнича вища, й економічна політика там не наша...

Чи можна зрівняти господарку нашу над річкою Стоходом з високо-культурними господарствами Данії чи Німеччини? Адже одна десятина землі культурного господарства в Данії більше варта, аніж наших двацять піскуватих десятин по течії р. Стохода.

Так само є безпідставим твердження, що наш хлібороб лінується... Адже, гадаю, нема людини, котра-б лінувалась дбати про свій власний добробут... Та й такого, щоби всеньке село складалося тільки з лінюхів — теж не може бути. А у нас на Волині, якраз панують такі обставини, що цілі села голі — бідні.

Наводжу тут витяги з моєї статті, під заголовком „Землі і Волі", вміщеної у львівському часопису „Земля і Воля" ч. 4 за 21. січня 1923 р. Зі згаданої статті видно, що в селі Мирин Ковельського пов. (недалеко Стохода) всі 33 господарі того села однаковісько тепер бідують.

Не з медом тим, що мають три десятини; гірка доля й тих, що мають 6 чи 9 десятинок; рівнож однаково заглядає смерть у вічі й тим, що навіть по 18 чи 20 десятинок мають. Тоє село, скажете ви, зруйноване було війною. Так... Але вже було досить часу до відбудови, — одначе там лише три хатини (подібних до якоїсь хати) відбудовано... Решта-ж господарів мешкає чи в землянках, чи й у військових бараках, або-ж у тимчасових хатинках, розміром чотирі аршина завширшки й приблизно стільки довжиною. Чи дивно після того, що мешканці мруть. Зі згаданої статті видно, що протягом 1918-1922 року в селі Мирин народилось сім душ, тоді як за той самий час умерло 28 осіб. При чому було смертних випадків од тифа 20, віспи 3 та инших хвороб 5.

Гай, гай!... Навіть віспа косить наш люд... Не тільки не бачить наш нарід медичної допомоги (отже є середник від віспи, а саме — щеплення неї), але й сподіваної допомоги на відбудову не може дочекатися. Зі всіх 33 господарів села Мирин дістали допомогу: один 55.000 марок п., другий 65.000, а третому пощастилося аж 100.000 марок п. отримати. Але що можна купити тепер за сто тисяч? Навіть теляти не буде... І таких сіл з містечками на нашій Волині та Поліссю є сотки.

Такий ось добробут там, де люде (пристосовуючи мірку західно-європейську) мають землі ніби подостатком... Як же тоді ведеться людям, де вони ще більш малоземельні? Яке життя тих, що мають лише хатинку з городом?...

Ось у містечку Мільци, на Ковельщині селянин Терешко Шевчук має лише одну десятину піскуватої землі. Ще добре, що він з ласки панської є війтом (у тій околиці не знайшлося католика й на війта!), а тоб давно-б дуба дав... Одначе, як розпарцельовували землю Мілецького монастиря, то не тільки нехто з наших людей не дістає земельки, але й улюбленець пана старости нічогісько не скурав. Як у самому містечкові Мільци, так у близьких до нього селах: Підсиновка, Ниці, Личини та инших — богато є таких господарів, що й цілої десятини не мають, одначе землю нашого православного монастиря дістають чужі люде-колоністи. Є між ними й такі, що, отримавши по 30 десятин землі, самі не господарюють, а від себе здають землю нашим безземельним в аренду. От тобі й реформа земельна!...

Точнісенько таке саме сталося й з обшарами Загоровського монастиря на Володимерщині.

Скажете, що може ми грішні люде не достойні мати святої земельки, на котрій ходили (коли вже не господарили) „святі отці" православної обителі...

Може за те нам дають звичайну землю, що від панів іде під парцеляцію? Так ні... І тут така-ж сама історія. Наведу приклад: у селі Ружин на Ковельщині, де сила наших місцевих господарів малоземельні, а то й безземельні, — весь панський маєток, щось коло двох тисяч десятин, роспарцельовано між спроваджених з заходу мазурів. Де хто з них дістав і нятьдесять десятин!

Осадники-колоністи, крім землі, дістають ще всяку иншу допомогу: насінням, сільсько-господарським знарядям і т. и. На осадництво витрачається сила-силенна грошей, тоді як місцевим людям не тільки що нема землі, але вони не мають і даху над головою!... По над Стоходом та всюди в тій так званій „прифронтовій полосі" кілька соток сіл у руїнах...

Нашому народові ведеться так, що навіть тратить він давні права на землю. Маємо тут на увазі — сервітути.

Підчас російської евакуації були вивезені до Росії всі акти земельні... Відаючи се, землевласники й кажуть нашим селянам: „докажіть, що маєте право випасу... покажіть мені акта, що стверджують ваше право на сервітути"...

І в більшости випадків сервітутне право нашого люду нарушено. Зневірені люде вже й не скаржаться на кривду.

Але так не повинно бути. Люде мусять доходити свого права. По скільки сила, посли українського клюбу в соймі дбатимуть про захист права своїх виборщиків. Але для того потрібні документальні данні про покривдження.

Кажу — по скільки сила... Бо українських послів у соймі не богато. Ось тепер до сойму, польська партія „Пяст", вносить проект про асигновання на осадництво аж пятьдесять міліярдів. (Не міліонів, але міліярдів!) Звичайно, ми будемо проти того законопроекту; тим більше, що кілька соток сіл на Волині в румовищах. І коли потрібні на що гроші, то в першу чергу на відбудову. Але чи підтримають нас у соймі соціялістичні польські партії...

Українські посли в польському соймі добре знають, що їх сила не велика. Одначе свідомі відповідальних обовязків перед народом, доложать праці, щоби права Українця на нашій власній землі не обчикрижувалися.

І з тією-ж метою, а також і в цілях усталення звязку між послами та людністю — саме й відновлюється видання нашого часопису. Доля його в руках людности Волині. (Утримувати послами газету довший час на власні лише кошти годі). А часопис цей, хоч би для інформації про все, що коїться в соймі, — доконче потрібний.

Марко Луцкевич.

(З тижневика „Українське Життя", Луцк, Волинь).

МІТИНГИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

БРУКЛИН, Н. Й. Тов. Бог. Хмельницького, від. 22 повідомляє, що чвертьрічний мітинг відбудеться 24. марта точно о годині 7-ій вечером в церковній гали під ч. 162 Норт 5. ул. На порядк нарад є справа Народного Дому і товариських відзнак, вирівнання товариських вкладок і инші справи товариські. Проситься всіх членів прибути. Неявившийся член заплатить кару 25 цнт., а урядник 50 ц. — Г. Бардак, предс.; М. Більський, рек. секр.

ПИТСБУРГ, ПА. Бр. св. Івана Хрестителя, від. 96 повідомляє, що вірічний мітинг відбудеться о 2. години попол. в неділю, 25. марта в церковній гали під ч. 107 Сема і Карсон ул. На порядку нарад важні справи до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — П. Павелко, предс.; С. Войтович, секр.

ПОЗІР! РОЧЕСТЕР, Н. Й.

Заходом товариства „Боян" відограється представлення

ВИХРЕСТ

драма в 5-ох діях зі співами під упрвою дирігента Ф. Грушецького

В СУБОТУ, 24. МАРТА С. Р.

в гали церковній при Гудсон Евеню.

Початок точно о годині 7.30 вечером.

ВСТУП 50 ЦЕНТІВ.

В представленю беруть участь: Сипан, Британ, Головка, Кищенка, Завадецький і Булавинець, з мущин, женщин і дівчат отсі: п. Питулей, Дорофей, п. Пічак і Пічак, Соколовська, Головка, Бояновська і другі.

Згадане представлення перший раз буде відогране в Рочестер, на що запрашається загал Українців до численної участи. — КОМІТЕТ. 68-69

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ ЩО

156 бувших прихильників Петлюри, котрі вернули до Совітської Росії були щиро витані? Вони роскавували, що велике число бувших жовнірів і офіцирів Петлюрівської армії хотять вертати до Росії помимо, що польський уряд страшить і говорить їм, яка брутальність чекає на них зі сторони Совітської Росії коли вернуть. Чи Ви знаєте, що нема ліпшого тютюну як 100% чистий турецький, знаходячийся в турецьких цигаретках Мюред?

ВУГІЛЬНІ ПОЛЯ В АМЕРИЦІ

Вугільні терени Злучених Держав займають поверх 340,000 квадратових миль, значить територію мало не два рази таку велику як теперішна Німеччина. Розуміється, не всі вони в купі. Вугля добувають в двайцяти-девяти стейтах та в ріжних сторонах Америки.

Найважніщий округ простягається в так званих Апалачських Горах від північної Пенсилвенії через Огайо, Мериленд, Вирджинію, Вест Верджинію, східне Кентокі, Тенесі аж до Джорджії і Алабама. Найбільш вугля продукує Пенсилвенія, власне, мало не весь антрацит (більш як 99 процент) і сорок процент мягкого (бітумінового) вугля). Антрацитова колоса займає всего навсего 480 квадратових миль в північно-східній Пенсилвенії, та постачає найліпше вугле в Америці, дуже довго горюче, без пилу і саджі; облічують, що при такій самій продукції як доси вистачить його ще на яких шістьдесять до сто літ. Мягке вугле Апалачського округа уживають на виріб коксу та на топливо для паровиків та фабричних печей, залежно від того, чи більш чи менш чистого (химічного) вугля воно в собі містить.

Друга вугільна полоса, так званий східний внутрішний округ, обіймає стейти Ілинойс, Індіяну і західне Кентокі. Врешті від Айови через Мизурі, Кензас, Аркензас, Оклагому і Тексас простягається трета полоса камінного вугля, так званий західний внутрішний округ. На загал вугле в тих двох внутрішних округах гірше за продукт східних копалень, та добувають його велику масу на отоплюванне великих промислових заводів понад Великими Озерами і в долині Міссісіпі. Дякуючи тому вуглю могли розвинутись такі індустріяльні центри як Шікаго, Сент Луіс і Кензас Сіті.

В тих трех округах і в яких дванайцяти стейтах концентрується вугільна промисловість Злучених Держав і нема сумніву, що й для будучих десятиліть а то й століть се будуть головні жерела движучої сили для американської індустрії. Великі запаси камінного вугля є на заході в Скельних Горах (Монтана, Вайомінг, Юта, Колоредо і Ню Мексико), та вони за далеко, щоб могли задовольняти більш як місцеві потреби. Ще більш вугля спочиває в земли північних стейтів, в обох Дакотах, в Монтані і Вайомінг, та се так званий лігніт, який скоро згорає і скоро псується та може знадобитись тільки для місцевого ужитку. Мінеральні богацтва Аляски ще мало досліджені.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ФАРМИ!

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ